

Marlena Magda-Nawrocka

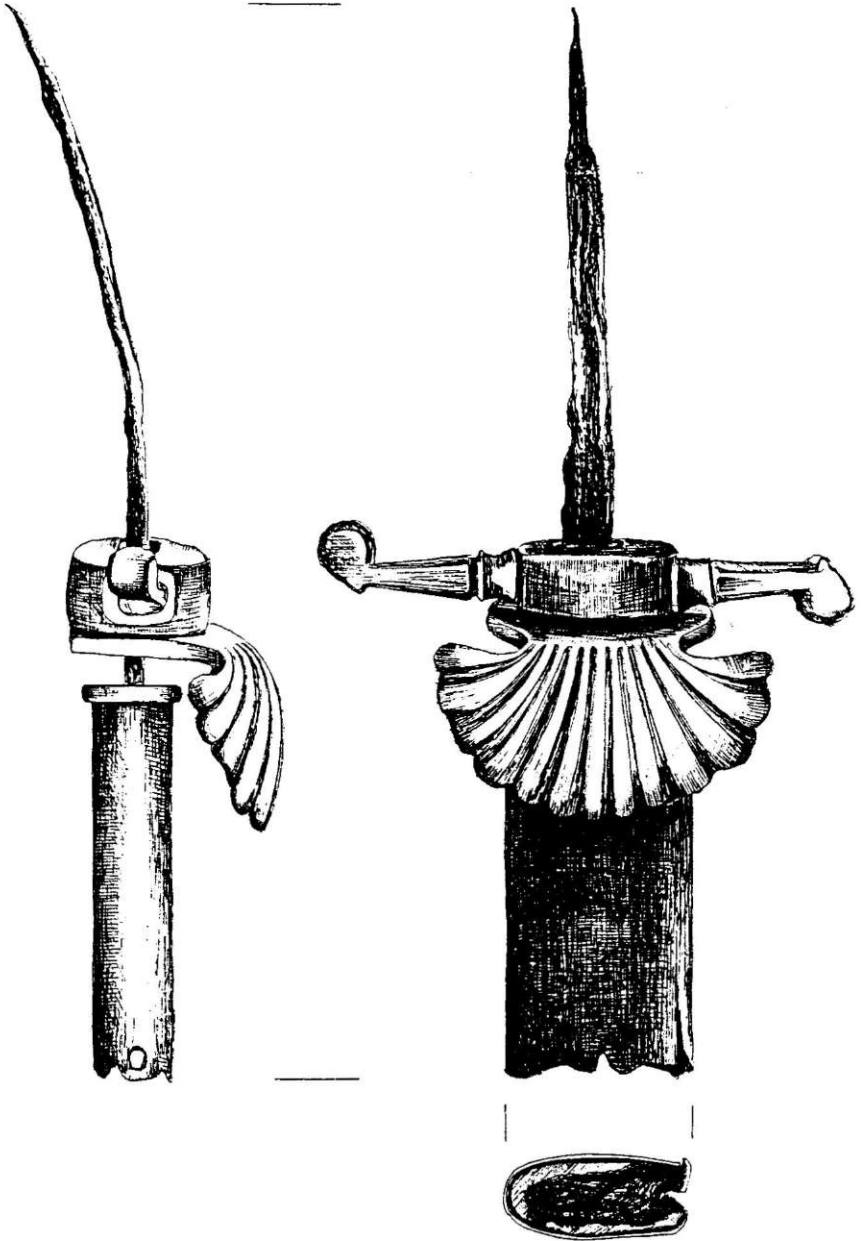
KORDELAS Z NOWOGRODU BOBRZAŃSKIEGO

W zbiorach Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza w Świdnicy pod Zieloną Górą pod numerem 71/1996 został zinwentaryzowany kordelas. Pochodzi on z badań wykopaliskowych na st. 1 w Nowogrodzie Bobrzańskim (S. Kałagate 1996). Pozyskano go podczas eksploracji grubej warstwy śmietniskowej zalegającej teren grodu. Kordelas zachował się w postaci szczątkowej: jest to mianowicie fragment żelaznej głowni zablokowanej przez korozję w górnym okuciu przypuszczalnie skórzanej pochwy, z kompletnym, nieco pochylonym do przodu trzpieniem (ryc. 1). Kolejnymi zachowanymi elementami kordelasa są wykonane z mosiądzu: ozdobny jelec, osłona pochwy w postaci muszli i okucie górnej części pochwy. Jelec ma ramiona zakończone zgrubieniami, z których jedno opada, a drugie unosi się ku górze. Całość jest profilowana. Jelec i osłona z powodu braku okładzin trzpienia są ruchome. Zachowane górne okucie pochwy jest kompletne. W dolnej części, zakończonej nieregularnie, faliście, widoczny jest otwór służący przymocowaniu do pochwy. Wymiary kordelasa: zach. dł. - 17,7 cm; zach. dł. głowni 6,8 cm; szer. głowni przy nasadzie ok. 2,6 cm, dł. jelca - 8,7 cm, wys. jelca - 1, 2 cm, dł. trzpienia 11, 4 cm, najw. szer. trzpienia 1,55 cm, wys. osłony 3,1 cm, najw. szer. osłony 5,3 cm.

Kordelas jest to krótka biała broń myśliwska (*Nowa Encyklopedia PWN* 1995, s. 485). Według W. Kwaśniewicza (1987, s. 76-79) do jego wykształcenia doszło ok. połowy XVI w. Ówczesne kordelasy miały głownie znacznej długości i szerokości oraz były zakończone obosiecznym sztychem. Służyły do skłuwania (dobijania) postrzelonej zwierzyny. Szczególnie dynamiczny okres rozwoju kordelasów nastąpił w XVIII w. Posiadały one wówczas głownie o długości ok. 60 cm. Wytwarzano je w trzech wariantach konstrukcyjnych: o głowni prostej i jednosiecznej z głębokim szlifem, a czasami ze strudziwą na przygrzbieciu, o głowni przypominającej krótką szablę o znacznej krzywiznie oraz o głowni prostej, obosiecznej, szlifowanej wypukło. Aż do XIX w. kordelasy były często zaopatrywane w małe nożyki i sztucce umieszczane w dodatkowych „kieszeniach” pochwy. Od 2 poł. XIX w. maleje zapotrzebowanie na kordelasy. Stały się one wtedy elementem galowego stroju myśliwego. Przykładem może być kompletnie zachowany okaz z Niemiec znajdujący się w zbiorach Muzeum Okręgowego w Zielonej Górze.

Elementem wyróżniającym i pozwalającym określić czas wyprodukowania omawianego kordelasa jest rękojeść. Występują rękojeści otwarte, o

lekko pochylonym do przodu trzpieniu, przewężającym się w dół od głowicy ku jelcowi. Trzpień stanowiło jądro okładane rogowymi okładzinami, które

Ryc. 1. Nowogród Bobrzański, woj. Zielona Góra Fragment kordelasa.

Rys. O. Choroszczak

łączono poprzecznie. Okładzina rękojeści mogła też być wykonana z jednego kawałka jeleniego poroża. Jelec miał zwykle dwa opuszczone ku dołowi ramiona. Mógł on być połączony z głowicą rękojeści półkolistym kabląkiem. Po zewnętrznej stronie rękojeści, przy jelcu, znajdowała się ochrona dłoni w postaci niewielkiego obłaku lub opuszczonej w dół metalowej muszli, pełniącej też funkcję ochrony wlotu pochwy przed wilgocią. Kordelasy o jednolitym trzonie rogowym są charakterystyczne dla XIX i XX w.

Omawiany fragment pochodzi z kordelasa o rękojeści otwartej. Trudno w tej chwili jednoznacznie określić rodzaj użytych okładzin. Elementem przemawiającym za stosunkowo młodą chronologią jest osłona — muszla. Pochwa prawdopodobnie — tak jak przy wszystkich kordelasach — była wykonana z materiału organicznego (być może ze skóry), którego zakończenia zabezpieczano okuciami. Ze względu na brak znacznej części główki trudno określić jednoznacznie jej kształt. Na podstawie zachowanych dużych walorów zdobniczych jelca, osłony — muszli, okucia pochwy, a także charakterystycznie wygiętego do przodu trzpienia można przypuszczać, iż pochodzą one z kordelasa będącego elementem stroju galowego. To stwierdzenie pozwala umieścić czas jego użytkowania w granicach 2 poł. XIX - 1 poł. XX wieku. Ze względu na znalezienie go w warstwie śmietniskowej niemożliwe jest precyzyjniejsze datowanie tego przedmiotu.

LITERATURA

KALAGATE S.

(1996) *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych w Nowogrodzie Bobrzańskim st. 1* (maszynopis).

KWAŚNIEWICZ W.

(1987) *Okiem kolekcjonera, czyli o dawnej broni gawędy*, Zielona Góra.